

PROSVETA
THE ENLIGHTENMENT

GLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE
JEDNOTE

Organ of and published by Slovene National Benefit Society

Narocnina za Zdruzene drzave (Izven Chicaga) in Kanado \$6.00
na leto. \$1.50 za pol leta. \$1.50 na treti leto; za Chicago in Ciceo
\$7.50 za celo leto. \$3.75 za pol leta; za inozemstvo \$8.00.

Subscription rates for the United States (except Chicago) and
Canada \$6.00 per year. Chicago and Ciceo \$7.50 per year. foreign
countries \$8.00 per year.

Cene oglasov po dogovoru.—Rokopisi dopisov in nenarobnih
glasov se ne vratajo. Rokopisi literarne vsebine (zrtine, povesti,
drame, pesmi itd.) se vrnejo posiljatelju le v slucaju, ce je prilozil
poztalno.

Advertising rates on agreement.—Manuscripts of communications
and unsolicited articles will not be returned. Other manuscripts,
such as stories, plays, poems, etc., will be returned to sender only
when accompanied by self-addressed and stamped envelope.

Naslov na vsa, kar ima stik s listom:

PROSVETA

2827-55 So. Lawndale Ave., Chicago, Illinois

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

Glasovi iz naselbin

Poslavljanje od sina—

Herrnstadt, Pa.—Fantje kar na-
prej odhajajo k vojakom. Dne
7. maja jih je bilo iz okolice Ir-
wina nad 70, med njimi tudi moj
sin Francis ml. O njem je bilo
že zadnjič enkrat poročano v
uradnem seznamu v Prosveti, da
je odšel k vojakom, ali takrat
je bil še doma. Danes pa je pri-
bito zapisano od očeta, da je re-
šel. Poleg njega je bil od tukaj
tudi Martin Flisek ml.

Moj sin je bil prostovoljno.
Ni mogel pričakati tistega usod-
nega dneva, ko tudi njega po-
kličejo. Rekel je, da mora iti
tako ali tako in bolje je, da gre
prej kot pozneje. In tako je šel.
Ali pred odhodom so mu pa je
solze prišle v oči. In kako tudi
ne, kadar se otrok prvič poslav-
lja od očeta in matere, bratov
in sester. Tudi če bi imel kam-
nito srce, bi se mu omečalo.

Predno je odšel se mi je zle-
po prav tako žalostno kot dne 2.
februarja leta 1909, ko sem jaz
odhajal v Ameriko. Z mano je
šel na postajo v Briljin pri No-
vem mestu oče. Tam so reveža
solze zalile in je vzkliznil: "Lju-
bi moj sin! Sedaj odhajaš od
mene in ne vem, če te bom še
kdaj videl ali ne..." In ubogi
revež je buknil v jok. Mož je
imel že 62 let in je nekako sluti-
l, da je to njegovo zadnje
spremljanje sina v Ameriko. In
res se nisva nikdar več videla,
ali pomagal sem mu pa, kolikor
je bilo mogoče v tedanjih raz-
merah.

Sestre in brat so mi potem po-
vedali, da je bil oče prav zado-
voljen z menoj, samo to je želel,
da bi prišel domov, da mi izroči
tisto malo imetje, ki ga je po-
sedeval. Ali žalibog zadnja vojna
je prekrizala našeto računov in
tako tudi mojega in očetovega.
Vojna se je pričela leta 1914,
on pa je umrl leta 1918 ravno
ob koncu vojne. In tako je bilo
kopčano tudi očetovo življenje.
Mati je umrla že par let prej,
mlajši brat pa je padel na itali-
janski fronti.

In kaj potem? Oče in mati sta
bila mrtva. Doma na tistem po-
sestevcu, ki bi imelo biti moje
in je tudi, če ga je še kaj, sta
ostali dve sestrici. Po koncu
vojne so zopet pričela prihajati
pisma iz starega kraja. Nekega
dne grem na pošto in dobim pi-
sma sledeče vsebine:

"Draga brata, če sta še kje ži-
va! Piševa vama to žalostno pi-
smao jaz, Micka in Francka z
upanjem, da ga dobita. Odpra-
vita se takoj na pot domov, kajti
me sva same še žive. Mati in
oče sta že oba mrtva, Matiče pa
je bil ubit v vojni. Zdaj sva si-
roti sami ostali, kot dva izgub-
ljena piščanca in ne vemo, kam
bi se djale. Če moreta, nama
kaj pošljita, kajti sva skoro do
golega brez obleke..."

Grem k mojemu bratu, ki ga
še tudi krije ameriška zemlja.
Poslala sva sestrama za prvo si-
lo obleke in obutve za \$81 vred-
nosti. Brat je bil že oženjen, jaz
pa sva nisem vedel, kaj naj sa-
povam. Po daljšem premislanju
sva sklenila, da sestri sem do-
bitva in mir besedi in potem,
če grem kdaj tja ali ne. In tako
je bilo. Mislim, da je tako še
najbolj prav. Ali vsemu zlu se
nikdar ne umakneš, pa magari
groš križem sveta.

Zivljenje je pač tako: Ravno
ko ti mladike dorastejo, se že

začnejo krhati in grede iz gnez-
da kot mlade ptice, ena sem,
druga tja. Ena se še vrne, dru-
ge ni več. In tako bo tudi s te-
mi našimi sinovi v tej vojni. Ali
še v nobeni vojni niso bili vsi
pokobiti in tudi v sedanj ne bodo.
Toda padajo pa kot list za li-
stom, če ne v vojni, pa v premo-
gorovih in drugih industrijah
pri delu. To sloveško življenje
je danes tako nakratko naveza-
no kot še nikoli prej.

Frank Fink, 200.

Proslava Spominabga dneva

Pittsburgh, Pa.—Slovenci im-
amo letos izredno priliko in dol-
nost, da proslavimo praznik
Decoration Day na dostojno na-
čin. Vsem je znano, da je ta
praznik narodni simbol in več-
ni spomin na padle ameriške ju-
nake, ki so nesebično žrtvovali
svoja življenja za svobodo in
blagostanje ameriškega ljud-
stva. Kot priseljenci smo Slo-
venci bili tudi deležni te sreče,
da smo v tej svobodni deželi na-
šli kruh in svobodo.

Thomas Jefferson je v svojih
zgodovinskih političnih spisih
zapisal tudi to-le: "Drugo svo-
bode bo treba vedno zalivati s
krvjo." To pomeni, da se mora-
mo vedno boriti, drugače bo kli-
ca svobode usahnila. Pravil-
nost tega izraza vidimo danes,
ko so Zdruzene države spet v
vojni za ohranitev neodvisnosti,
katero si je ameriški narod pri-
boril v revolucionarni vojni pod
Washingtonom in pozneje spet
pod Lincolnom. Danes divja
kruta vojna za neodvisnost in
svobodo vsega sveta. V tej vo-
jni se preliva tudi slovenska kri
v stari domovini in tukaj po ši-
rni frontah.

Ni dovolj, da si le obujamo
častne spomine in oddajamo
čast padlim junakom na Deco-
ration Day. Od nas se pričakuje
veliko več. Pričakuje se in mo-
ramo biti zvesti podporniki Roo-
seveltove politike in aktivni vo-
jaki, bodisi na vojni fronti ali
pa doma v industrijah s proiz-
vajanjem orožja za obrambo in
dajati sredstva za nakup istega.
Kajti orožje bo odločilo, ali se
bomo še naprej gibal v okvirju
demokracije, ali pa bomo padli
pod barbarsko peto fašizma, ka-
kor se je zgodilo s narodi v za-
sušenju Evropl.

Slovenci širom Amerike bomo
letos praznovali Decoration Day
s patriotskimi demonstracija-
mi, kakor se spodobi v taki do-
bi. Brez dvoma so povsod pri-
prave že v teku, da bodo te pro-
slave čim bolj učinkovite, da bo-
mo na istih mobilizirali vse na-
še odporne sile, da bomo na ta
način dokazali našo hvaležnost
za gostoljubje, katerega smo de-
ležni v naši novi domovini.

Tudi v Pittsburghu so v teku
priprave za dostojno patriotsko
manifestacijo, da se na praznik
kinčanja grobov zberemo spet v
našem Slovenskem domu, ki bo
isti dan obhajal svoje 32. oblet-
nico s primernim programom.
Program se bo pričel s razvijem
ameriške zastave, ki je igrala
važno vlogo v zadnji svetovni
vojni. To zastavo je podaril
pittsburičkim Slovincem naš pri-
jatelj Hricek. Dne 30. maja bo
prvič razvita v Slovenskem do-
mu, kjer bo visela, dokler Ame-
rika in njeni zavezniki ne zma-
gajo v tej usodopolni vojni, do-
kler ne bodo sovražniki Slova-

nov in vseh svobodnih narodov
enkrat za vselej stili.

Zato že danes opozarjam pitte-
burške rojake, da si ta dan re-
zavirajo za lejalna in patrio-
tično narodno manifestacijo,
kjer bomo istočasno oddali na-
šo iskreno hvaležnost sloven-
skim pionirjem, ki so pred 32
letmi zgradili tedaj največji Slo-
venski dom. Program bo zelo
primeren in bogat. Pevsko dru-
štvo Prešeren se pripravlja, da
nam bo ob tej priliki spet nudil
lep duševni užitek, da bomo
boj veselo izvajali naše naloge.
Umetnost bi bilo, da vsi sodelu-
jemo, posebno pa naša društva.
Člane Slovenskega doma pa pro-
simo, da gredo na delo za sija-
jen uspeh, kar bo kredit naši na-
selbini in bližnji okolici.

Frank Oblak,

tajnik Slov. doma.

Pogreb ubitega letalca

Cleveland.—V predzadnjem
dopisu v Prosveti sem poročal o
telegramu, ki je naznanil družini
John Zajc, da je pogrešeno
vojaško letalo, s katerim je v Tex-
asu odletela skupina treh le-
talskih kadetov s pilotom na
čelu, med katerimi je bil tudi
njih sin John Zajc ml. On je
služil že nad leto dni pri letal-
cih v Texasu. V zadnjem dopi-
su sem tudi omenil, da so pogre-
šane letalce našli mrtve—ubili
so se vsi trije razen pilota. Da-
nes pa vam bom poročal o nje-
govem pogrebu, ki je bil bolj
vojaškega značaja.

Torej od dneva, ko je bilo le-
talo pogrešeno, je družina Zajc
dobivala od vojaških oblasti
vsak večer poročilo, da jih išče-
jo, toda jih še niso našli. Pri-
bližno osmi dan po nesreči pa je
prišlo poročilo, da so našli leta-
lo in vse letalce mrtve. Drugo
poročilo v listih pa se je glasilo,
da so mrtvi trije kadetje, med
njimi tudi John Zajc ml., pilot
pa je ostal pri življenju. To po-
ročilo je povedalo, da se je po-
nesrečni pilot z zlomljeno no-
go in z drugimi poškodbami
osmi dan priplazil do neke far-
marake kočice, kjer je povedal,
kaj se je zgodilo in kmalu nato
padel v nezavest. In ti ljudje so
potem našli letalo z ubitimi le-
talc, nakar so sporočili vojaški
oblasti, ki je potem obvestila
prizadete sorodnike, tako tudi
Zajčeve in ženo njih ubitega si-
na.

Mladi John Zajc je bil že
okrog poldrugo leto poročen s
hčerko zelo poznane in spoštova-
ne družine Frank Tegel, 960 E.
239 st., Euclid, O. In mlada že-
na je živela v Texasu v bližini
letališča, kjer se je vezbal njen
mož. Ko je bila obveščena o nje-
govi smrti, je takoj uredila, da
je bilo njegovo truplo prepelja-
no v Cleveland. Njegovo truplo
je dospelo iz Texasa v četrtek
zjutraj, torej je vzelo okrog tri
dni in pol.

Krsta s truplom ubitega letal-
ca je bila položena na oder v
kapeli Železovega pogrebnega
zavoda na 452 E. 152 st. Potem
pa so ves čas hodile trume ljudi
na zadnji obisk k pokojniku; po-
seben v petek zvečer je bilo pri
njem ogromno ljudi. Kar trum-
moma so prihajali in odhajali in
prinašali vence, tako da je bila
vsa krsta v cvetju. Rečem, da
nisem videl še skoraj pri nobe-
nem mirliču toliko cvetja.

Pokojni Johnny je spadal k
dvema podpornima društvoma
—Slovenski narodni podporni
jednoti in Ameriški bratski zve-
zi. Tako se je od njega poslo-
vilo veliko njegovih društvenih
bratov in sester, in to posebno
od Strugglerjev 614 SNPJ.
Poleg tega je spadal tudi k dve-
ma pevskega zboroma—k Slo-

vansu in k nekemu angleškemu.
Pevci so mu tudi zapeli žalostin-
ke v slovo, ker pokojni je bil
zelo vnet pevec. Nastopal je v
zborih in velikokrat na raznih
prireditvah tudi v duetu, posebno
z mladim Rudyjem Jelarčičem.
Imel je zelo prijeten glas, bil
korajžen, vesel in uljuden mla-
denič.

Torej ni prav nič čudno, da so
ga stari tako ljubili in visoko
cenili. Toliko so za njim žalo-
vali, da nisem še videl toliko jo-
ka pri pogrebu. Žalovali in jo-
kali so preveč za svojim sinom,
kajti vse nič ne pomaga. Veliko
so žalovale tudi sestre, sorodni-
ki in vsi prijatelji pa znanci.
Sploh ne verjamem, da je bilo
kako suho oko, in to posebno v
soboto pri pogrebu, ki se je vršil
ob dveh popoldne v vojaško
častjo.

Ob dveh popoldne so se pri-
peljali vojaški strelci in stopili
v špalir. Drugi vojniki, pokriti
z lahkimi čeladami, pa so nosili
krsto. V špalirju so bili tudi
društveni člani v velikem šte-
vilju in mnogo drugega občin-
stva. Prav lepo in častno so se
od pokojnika poslovile Progre-
sivne Slovence. To so storile v
znak sožalja napram materi po-
kojnega, ki je predsednica krož-
ka Progresivnih Slovencek.

Naj omenim, da je na dan po-
greba deževalo vse dopoldne in
do ene ure. Eno uro pred po-
grebom pa je prenehalo in po-
kazalo se je svetlo sonce—po
žalosti pride veselje, po težji
pa sonce. Tako se je vršil po-
greb ob lepem vremenu.

Kot ves čas prej, tako je tudi
pri pogrebu vse jokalo. Poseb-
no je bil zelo žalosten trenotek,
ko so vojniki oddali tri salve v
zadnje slovo, a še bolj pa, ko sta
dva trobentarja zaigrala žalo-
stinko v zadnje slovo smrtno
ponesrečenemu tovarišu. Res,
bil je zelo žalosten, obenem pa
zelo imponanten pogreb.

Pokopan je bil na zelo lepem
kraj, na krasni zeleni livadi.
Tam bodo počivali njegovi ze-
meljski ostanki. Svoje mlado in
nadepolno življenje je dal za
svojo svobodno ameriško domo-
vino. A žal, ni sam, ki ga je za-
delo ta usoda. Mnogi so že dali
svoje življenje pred njim, še ve-
liko več jih pa bo še padlo pred-
no bodo umirili to človeško po-
last—fašizem in nacizem, kakor
tudi kapitalizem, ki ustvarja fa-
šizem in druga zla.

Pripomnim naj, da je imel ta
ponesrečeni vojak toliko obiskov
iz več razlogov. Prvi je, ker je
bil priljubljen in simpatičen
mladenič, kakor je tudi priljub-
ljena in spoštovana Zajčeva dru-
žina, ki je zelo delavna na kul-
turnem polju v naselbini. Dru-
gič pa so se ljudje še bolj zave-
dali te nesreče in obiskali po-
kojnika v tako velikem številu,
ker ima skoraj vsaka družina
svoje sinove pri vojakih, neka-
teri še to stran morja, drugi pa
že na daljnem bojnem polju pre-
ko oceanov. In skoraj vsi stariši
se bojijo, da tudi oni lahko vsak
dan dobe tako žalostno sporoči-
lo od vojaških oblasti. In zato
torej toliko simpatiji do nesreč-
ne družine in zato toliko žalo-
vanja za ponesrečenim vojakom.

K zaključku naj omenim še
to, ko sem se leta 1919 podal na
potovanje po širnem zapadu,
sem bil tudi na Elyju, Minn.,
kjer je takrat živel tudi družina
ponesrečenega letalca Johna
Zajca. Či takrat je že nad 22
let, toda Johnnyja se še vedno
živo spominjam. Takrat je bil
še prav majhen otrok, star okrog
poldrugo leto. In ker sem bil
vedno ljubitelj malih otrok, sva
bila z malim Johnnyjem takoj
velika prijatelja. Najrajši je
imel mojo kapo in pa mojo ur-
no veržico. Ker je bil njegov
oče lokalni zastopnik Glasa Svo-
bode, sem se večkrat pri njih
ustavil za časa mojega bivanja
na Elyju in vsakokrat sva se z
malim Johnnyjem veselilo igrala.

Tako sem se se od njega res
težko poslovil, kajti bil je zelo
simpatičen in korajžen še kot
otrok. Sedaj pa mu iz srca že-
lim mirnega počitka v domači
rodni zemlji, za katero je dal
svoje mlado življenje. Njegov
mladi ženi, njegovim staršem in
vsei družini ter ostalim sorod-
nikom pa najglobokože sožalje
od vse moje družine! Človeška
usoda je taka in še večje žalo-
vanje prav nič ne pomaga.

Anton Jankovič.

Spomin na mater

Elizabeth, N. J.—Ta mesec se
bomo spominjali svojih mater.
Na materni dan je bilo gotovo
obdarovanih na tisoče mater od
svojih otrok z darili in čestitka-
mi. Naši sinovi so v vojaški služ-
bi daleč od svoje matere, toda
so se me spomnili na materni
dan. Me matere smo se jih pa
doma spominjali, ker bi se rade
sestale z njimi na ta imeniten
dan. Ali usoda jih je odrgala
od nas in morajo braniti svojo
rojstno deželo. Mnogo jih je že
dalo življenje, mnogi so že pre-
ko morja, ali gotovo bi radi, da
bi bili doma na materni dan.

Moj mož je isti dan obhajal
svoj rojstni dan in tako so naji
ni štirje otroci oba obdarili. On
je šel zjutraj na delo, jaz sem
pa ostala doma. Naš najmlajši
sin bo odšel k vojakom 6. jun-
ja in tako bova spet povsem sa-
ma ostala kot sva bila pred 29
let, ko sva se poročila. Iz tega
mesta so že skoro vse fante po-
brali in tudi mlade može. Doma
so ostale osamljene matere in
vdovice.

Tukaj je tudi veliko takih
poljskih in ruskih mater, ki ne
znajo čitati, ne pisati. Ta narod
v svoji rojstni deželi ni hodil v
šolo. Slovenci in Hrvatje smo
bolj srečni, kajti mi smo se nau-
čili vsaj čitanja in pisanja in
prečitamo vse, kar je slovenske-
ga. Drugo smo se pa tukaj nau-
čili. Te poljske in ruske matere
so še mlade, oziroma srednjih
let—47 do 50 let—toda ne po-
znajo abecede.

Poznam mater, staro 52 let.
Ko je njen drugi sin odhajal k
vojakom, ji je rekel: "Mama, to
je ves penez; kadar boš to šeko
zajeda, bom ti poslal penzi..."
Ta družina je bila že pri našem
društvu SNPJ. Oče je umrl, si-
nova sta odšla k vojakom, mati
je ostala sama. Je reva, ker ne
zna pisati, ne čitati. Pravi, ka-
ko sem jaz srečna, ker lahko čit-
tam. Vsi smo bili v Avstriji pod
Franc Jožefom, pravijo Poljaki,
toda je razlika med nami. Tisti,
ki so bili rojeni v mestih, so ho-
dili v šolo, po deželi se pa ni
nihič zmenil za šolo. Sedaj je
prepozno, kajti njih sinovi že
odhajajo na vojno.

Tudi jim je težko dobiti držav-
ljanske pravice in večinoma ni-
so državljani. Takih je še veli-
ko. Je tako kot pravi Frank
Barbič, da nekateri bolj pozno
dobijo državljanstvo. Prej ni
bilo sile, ker ljudje so vseeno
pošteno živeli, odgajali sinove in
jih sedaj poslali na bojna polja.
Ves čas svojega življenja so te-
ko delali, zdaj so pa sami ostali.
Na stara leta, posebno v bolezi
je hudo, če človek nima svojih
otrok.

Agnes Pasarich.

Pred dvajsetimi leti

(Iz Prosvete, 17. maja 1923)

Domače vesti. V Yalu, Kans.,
sta umrla osem dni narazen 53-
letni Gašpar Šetina od Medvod
na Gorenškem in njegova 48-
letna žena Mary iz Tomačeva
pri Ljubljani, oba člana SNPJ.

Delavske vesti. Pennsylvanska
delavska federacija je izrekla
za industrijski unionizem.

Inozemstvo. Sovjetski posl-
nik Vorovski v Švici je bil ustre-
ljen v Lausannu med antantno
konferenco glede Turčije; švi-
carski fašist je morilec.

Sovjetska Rusija. Sovjetska
vlada je povabila ameriškega so-
cialističnega voditelja Debsa na
obisk Rusije na njene stroške,
toda Debs je zaradi zdravja od-
klonil povabilo.

Kooperative pobijajo inflacijo

Konferenca 2000 delegatov unije avtomobilskih delavcev, ki se
je vršila 2. maja v Detroitu, je obiskal kot gost tudi Murny D.
Lincoln, predsednik Kooperativne lige v Zdruzenih državah, ki je
povedal delegatom, da delavske in farmerske konzumne zadruge
so najboljše sredstvo za ustavitev inflacije.

Lincoln je rekel: "Če bi se samo 25% ameriških konzumentov
organiziralo v kooperativah, tedaj bi bila kontrola cen nepotre-
bna." Dalje je rekel, da bodo delavci veliko hitreje napredovali
gospodarsko, kadar bodo sami organizirali svoja kooperativna pod-
jetja in investirali svoje prihranke v lastna podjetja, namesto da
bi čakali, da jim bo vlada pomagala z zakonodajstvom. Geslo za-
drugarstva je: Pomagaj si sam in imel boš, kar boš hotel; drugi
ti ne bodo pomagali.

Avtomobilska unija CIO je pred kratkim ustanovila oddelek
za delavske konzume in Lincoln je dejal na omenjenem zborova-
nju, da je bil ta korak unije zgodovinskega pomena. Dokler bodo
industrijski delavci in farmerji delali le kot producenti, ne bodo
nikdar prišli skupaj, kajti njihovi ekonomski interesi si bodo na-
sprotni, lahko pa pridejo skupaj kot konzumenti ali kupovalci
potrebnin, če bodo organizirani v zadrugah.

Lincoln je tudi zastavil avtomobilskim delavcem značilno vpra-
šanje: Čemu se toliko poganjajo za besedo v upravi avtomobilske
korporacije — dočim zanemarjajo kooperative, v katerih bi lahko
imeli vso besedo sami? —

Ameriški farmerji so v tem momentu večji in boljši zadrugarji,
kakor so delavci v industrijskih mestih. Farmerji v svojih zadrugah
danes posedujejo skladišča krme, gazolinske centrale, refine-
rije, parne mline, zavarovalnice in prodajalnice na drobno. Edino
kooperativni sistem gospodarstva lahko prinese Ameriki gmo-
tno obilje, katerega zmanj pričakujemo od privatnega kapitalizma, ki
je zmožen dati blagostanje le neki manjšini na podlagi pomanj-
kanja za veliko večino.

Ameriški delavci se učijo zelo počasi, ampak uče se pa le. Kriza,
kakršna je današnja, ko vlada poskuša kontrolirati cene potrebnin
na drobno pa se ji kontrola neprestano izmiče iz rok, kajti kontrola
privatne trgovine, katera bi bila stoodstotno poštena in pra-
vična, katera bi res koristila odjemalcem, je — človeško nemogo-
ča brez železne diktature — ta kriza mora naučiti delavce, da je
veliko bolje, če se delavci sami kontrolirajo v lastnem sistemu ko-
operativ. V tem sistemu bodo konzumenti sami postavili svoje ce-
ne in skrbeli bodo, da vsakdo dobi, kar in kolikor mu gre.

Franko bi rad imel mir ...

Španski fašistični diktator Franko je 10. maja v nekem svojem
govoru v Almeriji apeliral za mir med zavezniki in osiškem. Tega
dne so zavezniki v Tuniziji dokončevali z nemško-italijansko ar-
mado: ujeli so do 100.000 mož in ostanek okrog 50.000 mož je bil
obkoljen na tuniški konici, čakajoč na brezpogojno kapitulacijo.

Psihološki učinek te stisnjene zavezniške zmage v Afriki, domala
pred nosom Frankove domene, je bil nedvomno strahovit na dik-
tatorja Franka. Nič čudnega torej ni, da je španski diktator prvič
povzdignil svoj glas za mir.

Zadnji mesec je Franko dovolil svojemu zunanjemu ministru,
da je apeliral za mir. Najbrže je že takrat slutil, kaj prihaja. Od-
govor zaveznikov je takrat bil kratek: Brezpogojna kapitulacija!
Edino ta prinese mir.

Franko pa ni obupal. Sila kola lomi. V svojem apelu za mir je
španski diktator rekel, da se je Španija združila s papežem za
vzpostavitev miru. Rekel je tudi, da je vojna danes prišla na
"mrtvo točko, ko ne ena ne druga stran ni dovolj močna, da bi do-
cela premagala svojega nasprotnika — in Španija je kakor nalašč
v položaju, da lahko posreduje za mir kot država, ki ima pametno,
resno, močno in združeno ljudstvo..." Končno je diktator stra-
šil z ruskim boljševizmom, ki "komaj čaka poraza Nemčije, da po-
plavi Evropo."

Lopov! Največji lopov za Hitlerjem in Mussolinijem! To je
Franko. V vseh svojih objavljenih izjavah v zadnjih treh letih,
odkar je lopovski Hitler zaplesel krvavi kankan, je lopovski Fran-
ko samozavestno prerokoval odločilno zmagavo osiškem in nacifašistič-
nemu "novemu redu", v katerem je vključen tudi on; ves ta čas
je Franko pel slavo nacifašističnim herojem Nemčije, Italije in
Japonske. Njegova vera v zmago teh herojev je bila neomajna.
Zdaj pa je Franko naenkrat izgubil vero v zmago svojih jun-
kov! Zdaj mu je vojna na "mrtvi točki", na kateri ne bo odločilne
zmage na nobeni strani — in zdaj naj se zavezniki podajo v poga-
janja za mir s posredovanjem "pametne" in "združene" Španije
in Vatikana!

Španski diktator in Vatikan — če zadnji res sodeluje — sta že
dobila odgovor: Brezpogojna kapitulacija! Kakor se nacifašisti
zadnje dni kapitulirali v Tuniziji, tako morajo v vsej Evropi! —
Miru prej ne bo!

Franko bi rad imel pobotan mir, kakršen tudi njemu ohrani dik-
tatorsko stolec. Ne bo te sreče! Zaman se trudi in evili Franko.
Franko bo moral iti za Hitlerjem in Mussolinijem. Evrope ne bo
poplaval boljševizem, temveč jo poplavi demokracija, ki ne bo
trpela ne starih ne novih diktatorjev. Tudi za Franka in gango
njegovih barbarskih morilcev v Španiji bo veljalo:

Brezpogojna kapitulacija! —

Grupa čeških vojakov, ki se bore proti Nemcem na ruski fronti.

The Quickest, Surest Way
YOU Can Help Win This
War.

Buy
Defense BONDS—STAMPS
Now!

Vesti z jugoslovanske fronte

Poročila Jugoslovanskega informacijskega centra in drugih virov

VESTI IZ SLOVENIJE

po italijanskem vojaškem sodišču
 ljubljanski "Slovenec" prina-
 v svoji številki z dne 24. mar-
 naslednjo vest:
 Preki sod v Ljubljani je ob-
 naval zadevo
 Helma Hermela, roj. v Cerkl-
 in
 Jana Jelena, roj. v Mojstrani
 Gorenjskem.
 vi je bil organizator in vo-
 skupine, katere cilj je bil,
 "državni udar", dočim
 Ivan Jelen v decembru
 član slične organizacije na
 sku.

sta bila obsojena v do-
 težko ječo."
 list objavlja dne 27. mar-
 naslednjo obsodbo:
 Preki sod v Ljubljani je izre-
 smrtno obsodbo v zadevi
 Marinka iz Grosup-
 obtoženemu aktov nasilja
 predstavnikom italijanskih
 sil, protidržavne propa-
 in posesti prepovedanega
 in municije.
 Klemenc, roj. Peršič iz
 vasko vasi.
 Bukovec iz Krke in
 Rogelj iz Businje (Bo-
 so bili obsojeni kot so-
 na prisilno delo in do-
 težko ječo.—JIC.

PODARSKA RAZMERE V JUGOSLAVIJI

grajsko NOVO VREME pri-
 v svoji številki od 21. mar-
 članek, ki razpravlja o neuh-
 posledicah kopicenja de-
 v žepih posameznikov. List
 prebivalstvo, da je treba
 ki presega 20 tisoč dle-
 naloži v banko. List
 je, da bodo vsi, ki se tej na-
 ne bodo pokorili, kaznova-
 da bo država, ako potrebno,
 spila z največjo strogostjo
 zalaga velike globe.

arski list "EXPRESS" je v
 številki od 30. marca ponal-
 članek stockholmskega ča-
 Dagens Nyheter, kateri
 o veliki dragini v Jugos-
 Članek trdi celo, da vlla-
 prav tako beda in ravno ta-
 pomanjkanje, kakor v
 ni.

auer Zeitung piše dne 27.
 v svojem uvodniku, da
 na Hrvaškem nikakor še
 smljen, akoravno osišeče v
 uradnih poročilih zdaj že
 neprestano poroča o "ve-
 in uspešnih operacijah čis-
 ter o likvidaciji zadnjih
 ministrih tolj".
 teku zadnjih dveh mesecev
 težiče bojev premaknilo v
 trgovino, kjer se zdaj naha-
 rediče najmočnejšega obo-
 nega odpora.
 akciji proti upornikom upo-
 na nemška vrhovna koman-
 svoji "Luftwaffe". Že prej
 bila poročila, da je število
 borcev naraslo na sto tiso-
 to. To število nikakor ni
 urano.

general Dietl z grupo smučarjev v nekom finskem kraju.

Posledica nedavnega obiska Pa-
 veliča v Hitlerjevem glavnem
 stanu bo uvedba novih ustaških
 divizij, ki bodo po kratkem ve-
 banju dodeljene Hitlerjevi me-
 šani satelitski vojski, katere bo
 morala prenašati vso težo napa-
 dov vojskih sil Zedinjenih na-
 rodov.

Osišeče se presgodaj veseli razdelitve Balkana

Washington, (OWI). — "Bal-
 kan je zdaj ozemlje, katero je
 osišeče v upravnem smislu popol-
 noma razdelilo", je pred krat-
 kim poročal radio Rim. Geslo
 "razdeli in vladaj" je osišeče do
 kraja izrabilo; v Jugoslaviji so
 od nacistov kontrolirane mario-
 netne vlade Srbov in Hrvatov v
 ljutem nasprotju, zato da se u-
 metni spor med obema narodo-
 ma čimbolj razvname. Toda na-
 de okupatorjev propadajo druga
 za drugo ob srditem odporu ju-
 goslovanskega ljudstva. Od osiše-
 ča kontrolirani radio Rakovica
 je v zadnjem času posvetil mno-
 go svojih oddaj demantiranju no-
 vic o atentatu proti Ante Paveli-
 ču; iz gorakih predelov Srbije
 in Bosne pa poročajo o novih iz-
 bruhih upora in o napadih borbenih
 Jugoslovancev na okupa-
 cijske čete.

Poglavnik preroči svojo vladno

Washington, (OWI). — Najno-
 vejše spremembe v hrvaški kvil-
 zinski vladi govore o težavah
 poglavnika in njegovega režima.
 Nedavno je poglavnik imenoval
 za ministra prava dr. Jožefa Du-
 mandžiča, ki je prevzel posle dr.
 Andrija Artukovića, zdaj minist-
 tra za zunanje zadeve. Ustaška
 organizacija je izgubila svojega
 generalnega tajnika dr. Scholtza,
 ki je postal državni svetnik. Nje-
 gov naslednik kot generalni taj-
 nik je dr. Sušič, kakor trde po-
 ročila, ki jih je dobil OWI.

Jugoslovanski rudokopi ne delajo za naciste

Washington, (OWI). — Švedski
 delavski časopis Arbretaren
 prinaša članek, v katerem poro-
 ča, da jugoslovanska rudarska in-
 dustrija, ki je dobila povelje, da
 z največjim naporom in naglico
 dela za nacistično vojno maši-
 no, ne dobavljajo naročenega bla-
 ga. Po obvestilu, ki ga je dobil
 OWI, je trdil članek, da jugoslo-
 vanska produkcija bauxita ni do-
 segla niti polovice proizvodnje iz
 leta 1938, in da uspehi kopanja
 kroma, magnezija in antimona
 niso niti "vredni, da se jih ome-
 nja."

Jugoslovanska mesta so odgovorna za dejanja "upornih" meščanov

Washington, (OWI). — Od na-
 cistov kontrolirani jugoslovanski
 časopis Novo Vreme, ki izhaja v
 Beogradu, je pred kratkim poro-
 čal v nekem članku, ki ga je pre-
 jel OWI, da so jugoslovanska me-
 sta odgovorna za škodo, povzro-
 čeno od "upornikov", ki so bili
 v njih rojeni, živeli v njih večji
 del svojega življenja, ali povzro-
 čili škodo, katere krivci sami ne
 plačajo, ker jih ni mogoče najti,
 ali ker ne morejo plačati.

Belgrajski časopis trdi, da bo-
 do "občani", ki ne bi naznanili na-
 vzročnosti "upornikov" ali njhove-
 tega kretanja, ali pa njihovih
 priprav na "nezakonita dejanja",
 odgovorni z denarno kaznijo do
 enega milijona dinarjev (pri-
 bližno 30.000 dolarjev po tečaju
 veljavnem pred izbruhom voj-
 ne).

Suša v zahodni in osrednji Jugoslaviji

Washington, (OWI). — Po br-
 zozjavki, katero je prejel švedski
 časopis Dagens Nyheter in preko
 njega OWI, je huda suša zadela
 široke predele zahodne in osred-
 nje Jugoslavije, tako da se je ba-
 ti "poljedelske katastrofe". Vsi
 ribniki in močvirja na tem ozem-
 lju so se popolnoma osušila, pra-
 vi poročilo, ki dodaja, da "take
 suše ob tem letnem času še ni-
 kdo ni doživel".

Jugoslovanski časopis, ki ga
 dobil v roke OWI, pravi, da so
 bili meščani Sarajeva "še zad-
 njič" opozorjeni na to, da morajo
 odstraniti iz podstrešja vse gor-
 ljive snovi ter da morajo ure-
 diti domača sklonišča ali pa izko-
 pati jarko na dvoriščih in po vr-
 tih. Časopis svarti, da bodo o-
 ni, ki se ne bi pokorili, "kazno-
 vani z zaporom ali težkimi glo-
 bami."

Najzanesljivejša dnevna da-
 lavske vesti so v dnevniku "Pro-
 svetl." Ali jih čitate vsak dan?

Ameriški radio o Jugoslaviji

(Ugledni ameriški radio ko-
 mentator Foster Williams je 18.
 aprila govoril preko postaje
 WINS v New Yorku in posvetil
 svoje predavanje Jugoslaviji. Raz-
 lagal je postanek preobrata z
 dne 27. marca in obsežnost bojev
 na naših tleh. Prinašamo neka-
 tere važnejše izvirke iz njego-
 vega predavanja.—JIC.)

Danes vam bom zopet govoril
 o Jugoslovanih, temu hrabremu
 ljudstvu, ki se še vedno bori
 proti nacističnim barbarom.

Za mnoge od nas je Jugosla-
 vija le prazno ime — morda ga
 niti ne znamo prav izgovoriti.
 Celo njena geografska lega nam
 je nejasna. Zato vam bom dal
 najprej kratko sliko njene po-
 zicije na zemljevidu Evrope. Na
 jugovzhodu evropske celine se
 nahaja Balkanski polotok. Na
 severu tega polotoka leži Jugo-
 slavija, ki meji hkratu na Itali-
 jo, Avstrijo, Madžarsko, Rumu-
 nijo, Bolgarsko, Albanijo in Gr-
 čijo. Jugoslavija je največja
 država na Balkanu. Pred vojno
 je štela 16 milijonov prebival-
 cev. Več ko 50 odstotkov Jugo-
 slovanov je pravoslavni, 37 od-
 stotkov je katoličanov, preosta-
 lih 10 odstotkov pa je protestan-
 tov, židov in muslimanov.

Jugoslovani so dobro, miro-
 ljubno in dobrohotno ljudstvo.
 Nadarjeno, živahno in hitro na-
 vdušeno. Hrabri so in neustra-
 šni, izvrstni vojski in silno pa-
 triotični. Njihova ljubezen do
 svobode in neodvisnosti je tako
 intenzivna, da ji žrtvujejo vse,
 tudi svojo kri in življenje. Do-
 kaz za to je njihov nespretrgani,
 junaški odpor proti tujim osvov-
 jevalcem, ki se brez uspeha po-
 skušujejo vseh sredstev, s kateri-
 mi razpolagajo, da bi zadušili
 ta jugoslovanski odpor. Pred
 dnevi je javilo časopisje, da so
 jugoslovanski gerilci zasedli
 nekoliko vasi in pobili najmanj
 stotino fašistov, dočim jih je bilo
 80 ujetih. Zaplenili so 25 stroj-
 nih pušk in 200.000 nabojev.
 Nekatere druge so gerilci uničili,
 kar ves bataljon sovražne pe-
 hote. Zopet nekatere druge so po-
 hudi bitki zavzeli veliko vas, v
 kateri je padlo 100 nacistov.
 Ljube borbe med gerilskimi sku-
 pinami ter nemškimi, italijan-
 skimi in madžarskimi četami
 nikdar ne prenehajo, tako da so
 okupatorji primorani, da brani-
 svoja oporišča v Jugoslaviji z
 močnimi oboroženimi silami, ki
 bi jim bile na drugih boljših
 neobhodno potrebne.

Prvo kar so Nemci po svojem
 prihodu v Jugoslavijo skušali
 doseči, je bilo, da uničijo idejo
 jugoslovanskega edinstva. V
 tem cilju so vse ozemlje takoj
 razdelili med Nemčijo, Italijo,
 Madžarsko in Bolgarsko. . .
 Nemci, Italijani, Madžari in Bol-
 gari so si začeli takoj prizade-
 vati, da vsilijo svoj nacistični in
 fašistični sistem "kulture" in
 tako dosežejo svoje nacionalis-
 tične cilje. Zaprl so jugoslo-
 vanske šole in otroke izročili
 nemškim, italijanskim in bol-
 garskim učiteljem. Porušili so
 cerkve in pobili duhovne, po-

Arabec s svojim otrokom v baraki ameriškega letalskega stotnika L. H. Blounta v Aširah.

klali so zavedne učitelje, ubija-
 li dijake in streljali talce — sto-
 rili so vse, kar je značilno za
 njihov "novi red". . . Odnegli so,
 kar so mogli odnesti in plačevali
 z okupacijskimi markami —
 nemški način ropanja. Posku-
 šili so tudi uvesti nemščino in
 italijanščino kot uradni jezik,
 toda tudi v tem so propadli.

Na ozemlju, katero so — po
 milosti Nemcev — okupirali Bol-
 gari, se morajo otroci v šoli učiti
 iz bolgarskih knjig. . . Kakor
 v zadnji vojni, tako skušajo Bol-
 gari tudi danes vzbuditi v na-
 rodu zavest, da so in da bodo o-
 stali gospodarji. To ni nič no-
 vega, Jugoslovani vse to pozna-
 jo, oni so vse to že preizkusili. . .
 Osišeče se je najprej skušalo
 pobotati z Jugoslovani in jim je
 pred vojno poleg drugega po-
 nujalo tudi greško pristige in
 mesto Solun — pod pogojem, da
 Jugoslavija privoli v propust
 nemških čet skozi svoje ozemlje.

Toda Jugoslovani niso hoteli
 prodati svoje časti. Niso hoteli
 delati kompromisov s sovražni-
 kom človeštva in ko je dne 27.
 marca 1941 izbruhnila narodna
 revolucija, se je radoval ves na-
 rod, kakor o priliki velike zma-
 pe. Seveda, narod je dobro po-
 znal Hitlerja in je vedel, da se
 bo okrutno maščeval. Toda ču-
 tilii so, da so rešili svojo narodo
 no čast.

Hitler ni dolgo čakal. Brez
 vojne napovedi ob šestih zjutraj
 so njegova letala začela napad
 na nedolžne meščane. . . Dočim
 je sovražno letalstvo bombardi-
 ralo Beograd, prestolnico Jugo-
 slavije, je na belgrajski radio-
 postaji govorila jugoslovanska
 žena in nadaljevala svojo emi-
 sijo kljub nemškemu zračnemu
 napadu. V teku svoje poslednje
 oddaje je sporočila ta jugoslo-
 vanska žena jugoslovanskemu
 ljudstvu in njegovemu krutemu
 sovražniku ter vsemu svetu na-
 slednje besede obupa, upornosti
 in upanja:

"Nemško letalstvo je pobilo
 na deset tisocev belgrajskih
 meščanov. Slika tega nečlove-
 škiga napada presega grozoto,
 ki si jih more zamisliti človeška
 pamet. Vse bolnice, vse cerkve,
 vse šole in vse kulturne institu-

cije — vse je porušeno. Toda
 Jugoslovani si bodo zopet sezi-
 dali novo in še mnogo lepšo pre-
 stolnico."
 To je bil zadnji glas, ki smo
 ga čuli iz Jugoslavije. Nebo se
 stresalo od eksplozij in odme-
 mevalo od streljanja topov in
 od bomb. . . Klci junakov v
 borbi, potoki krvi, obup. . . jok
 umirajočih žena in otrok se je
 dvigal do neba. . . Požari so bes-
 neli, črn dim se je dvigal v obla-
 ke; mesta, trgii in vasi so propa-
 dala v prah in pepel. . . potem
 tišina in grobni mir. . . Jugosla-
 vija je bila zasedena. Vse je
 bilo izgubljeno — vse, toda čast
 je bila rešena. Vse je bilo iz-
 gubljeno, toda oni, ki so bili še
 živi, so sklenili, da se bodo ma-
 ščevali in dali vse, da obnove
 Jugoslavijo in njeno svobodo. . .

Po prvih dneh obupa se je za-
 čelo v narodu uporno gibanje,
 snovalo so se tajne organizacije
 za boj proti okupatorju z vsemi raz-
 položivimi sredstvi. Boj vseh
 mož, žena in otrok. Kakor so se
 bili uprli proti izdajalski vladi,
 ki se je hotela pobotati s sovraž-
 nikom, tako so posvetili tudi
 zdaj vsi možje, žene in otroci,
 vse svoje sile boju proti tujemu
 osvovjevalcu. V najkrajšem času
 je začel sovražnik čutili odpor.
 . . . Žene v mestu in na deželi
 so igrale važno vlogo v tem bo-
 ju. Ker so bili nešteti tisoči
 mladih mož ubiti ali ranjeni ali
 pa zaprti v koncentracijskih
 taboriščih, so žene zagrabile za
 orožje in vršile to najtežjo dol-
 žnost. Jugoslovanske žene so za-
 pustile svoje domove in opusti-
 le svoje dnevne posle. Zapusti-
 le so šolske zavode in knjižnice,
 urade in tovarne, odšle iz svo-
 jih domov, a polj in pašnikov. . .
 Kakor divje zveri jih preganja-
 jo, toda one se kljub temu pri-
 družujejo vojakom, one se bore
 in se maščujejo. . . Jugoslovanske
 žene so se naučile metati
 ročne granate in često pomagajo
 pri rušenju tovarn, mostov in
 skladišč.

Ko so Nemci vdrli v Jugo-
 slavijo, so Hitlerjeve oklopne divi-
 zije skušale preslepti narod,
 češ, da so prišle kot prijateljice
 in prinesle svobodo; ravno tako
 so bili prej govorili Norvežanom

in drugim podjarmljenim nara-
 dom. Svoje prijateljske name-
 ne je tretji Rajh dokazoval z u-
 ničevanjem političnega, gospo-
 darskega in finančnega življenja
 v deželi. Jasno je, da je ta tak-
 tika propadla. Nato pa so naci-
 sti hoteli pokoriti narod in mu
 vsiliti novi red in sodelovanje
 na potu njihove "nove kulture"
 in njenih barbarških zakonov.
 Kdor hoče postati nacist in član
 novega reda, mora delati, kakor
 delajo berlinski "nadjudje" —
 začeti mora z zatiranjem manj-
 šin in židovskega življenja; Rav-
 nanje z narodnimi manjšinami
 je najboljša preizkušnja značaja
 in plemenitosti vsakega naroda.
 Ta izpit so Jugoslovani položili
 z odliko. Ravnajo po svoji zna-
 čilni narodni prislovcii: "Brat je
 mlo koje vere bio."

Vprašanje kontrole vojnega materiala

Roosevelt zahteva zadevno oblast

Washington, D. C., 15. maja.—
 Predsednik Roosevelt vstaja
 pri zahtevi, da mora dobiti kon-
 trolo nad previkom vojnega
 materiala, ki bo morda pre-
 stavljal vrednost do \$80,000,000-
 000, ko bo vojna končana. Za-
 stveni zakonski načrt je pred
 kongresom. Ta vsebuje tudi pro-
 vizijo, da direktor budžeta ras-
 polaga z materialom po navodi-
 lih in pod nadzorstvom predse-
 dnika.

Zaslilanje o načrtu vodi kon-
 gresni osek za izdatke vladnih
 departmentov. Večina članov
 odeska ne odobrava načrta. Njen
 argument je, da bi sprejete od-
 vzelo kongresu oblast kontrole
 in da bi pognal več industrij v
 bankrot, če bi vlada vrgla pre-
 višek materiala na tržišča.

Odek je odobril načrt, ki da-
 je Rooseveltu kontrolo nad pre-
 viškom blaga v vojnem času.
 Zdaj razpravlja o drugem osnut-
 ku, čigar avtor je kongresnik
 Manasco, demokrat iz Alabame,
 da kongres ustanovi posebni od-
 bor, v čigar področje naj bi spa-
 dalo razpečevanje materiala po
 vojni na način, ki ne bi ogražal
 razvoja industrij.

Roosevelt je v pismu, naslov-
 ljenem odesku, naglasil, da bo
 previšek vojnega materiala ve-
 lik, ko bo vojna končana. Ame-
 rika ne sme ponoviti napake iz
 prve svetovne vojne, ko so kon-
 trolo nad vojnim materialom v
 vrednosti pet milijard dolarjev
 dobili spekulantje in delali
 ogromne profite. Ta kontrola je
 povzročila tudi mnogo škanda-
 lov.

Deportacije holandskih študentov v Nemčijo

London, 15. maja.—Aneta, ho-
 landska časniška agentura, je
 dobila vest iz zanesljivih virov,
 da so nacijske avtoritete depor-
 tirale 15.000 holandskih študen-
 tov v Nemčijo, kjer bodo oprav-
 ljali suženjsko delo. Deportaci-
 je so bile odredene, ker holand-
 ski študentje niso hoteli podpi-
 snti deklaracije lojalnosti nem-
 škim avtoritetam.

Najzanesljivejša dnevna da-
 lavske vesti so v dnevniku "Pro-
 svetl." Ali jih čitate vsak dan?

Slika kabe rudarje v Throopu, Pa., ko se vračajo na delo.

MEJAŠI

Povest iz davnih dni

Napisala
Ilka Wašičeva

(Se nadaljuje.)

"Pozdravljeni!" je zaklical. Stopil je h gospodari, vojvodovi soprog, pokleknil po frankovski šegi prednjo ter ji poljubil roko — kar je povzročilo, da mu je vojvoda, sedeč za mizo, jezno obrnil hrbet.

Ko se je Žitomisl zravnil, je ugedal pri oknu stoječega mladega moža.

"Olmir!" je vzkliknil veselo, objel tovariša ter ga poljubil — v navdušenosti je pozabil oponašati Franke.

"Pa kdaj si prišel? Ko sem zjutraj odhajal na lov, mi niso ničesar povedali o tebi."

"Prišel sem že po južini."

"Naravnost z doma?"

"Ne, prenočeval sem v kobaridskem gradišču pri Vojnomiru."

"Je li, res lani Morana podavila nad polovico Vojnomirovega gradišča?"

"Hm, tako hudo menda ni bilo," se je norčeval vojvoda in je povabil oba moža k mizi.

Pritekel je krščenik in prinesel v visokih srebrnih vrčih sladke medicine, za Žitomisla posebej pa v kristalni čaši močnega vina.

"Tako, tako... vidva medicó, jaz pa vino, je dejal Žitomisl dobre volje. "Torej povej, Olmir, kako je bilo s tisto boleznijo v Kobaridu?"

"Umrlo je res dosti ljudi. Izmed domačih je vzela bolezen tudi Vojnomirova žena in dva sinova."

"In zdaj nima nič otrok?" je vprašala Zelislava, pozabivši na prejšnjo užaljenost.

"Ima še enega sina in dve hčerki, pa so še vsi trije prav majhni; nobeden nima več nego pet let."

"Oh, ti uboščki!" je vzdihnila vojvodova žena. "In kdo je zdaj domačica na kobaridskem gradu?"

"Nekaj starejših sorodnic živi še v Vojnomirovi zadrugi. Tudi Vojnomirov brat je oženjen."

"Ali ni bil Vojnomir nekdanj zaročen s tvojo sestro Godeslavo?"

Očividno je hotela Zelislava obrniti pogovor na oni nesrečni dogodek pred devetnajstimi leti.

Olmiru je lice pobledele.

"Da," se je odrezal na kratko in vstal.

Žitomisl je ostro pogledal sestro in vojvoda je rekel naglo:

"Tako lepo zahaja solnce. Pojdimo nekoliko na izprehod!"

Vsi so bili zadovoljni s predlogom, vsi so se oddahnili, kakor da je šel mimo njih teman, preteč oblak. Niso se pozabili, kako je bil Olmir takrat, ko je bil prvokrat na karantanskem dvoru, duševno vse stirt in za vsako družbo kakor mrtev in brez zanimanja.

Zelislava pa si je grizla ustne. Predobro je opazila bledico na Olmirovem obrazu in drhtečo roko, s katero si je popravil temne kodre... Torej je vendarle res, kar ji je bil pravil Žitomisl — Olmir še ni pozabil Vedralne...

Šli so vsi na izprehod.

Spredaj dva strahinca. V precejšnji razdalji za njima je stopal vojvoda, ki si je določil Olmira za spremljevalca; zadaj je šetala domačica z Zelislavo in Žitomislom. Dva krščenika sta nosila za njimi odprto nosilnico za domačico, ki je bila bolelna in se je po navadi hitro utrudila.

"Kako žare oblaki nad Krnom!" je vzkliknila Zelislava nalašč prav glasno, da bi jo spredaj slišal Olmir in se okrenil.

Pa Olmir ji ni storil tega veselja. Prevažen je bil njegov razgovor z vojvodo.

"Dobro, pripravljen bom s svojimi četami," je pravkar dejal vojvoda "vendar se mi zdi pot, po kateri hočete udreti na Forojulako, nekoliko nerodna. Ne morem si misliti, zakaj sta si jo izbrala z ujemem."

"Izbral jo je ujec. Jaz sem izprva mislil, da bi bilo bolje, ko bi udarili naravnost na Forojulij in v starejšinskem posvetu je bila večina starejšinstva istih misli. Ali ujec Trudopolk se jim je smejal in je rekel, da bi se tudi on ne branil krajše poti, ko bi bil Forojulij meden kolač, ki bi se nam kar sam raztopil v ustih; tako pa bi si na njegovem obzidju polomili vse zobe. Da ga zavzamemo, moramo najprej izvabiti Pemonovo vojsko iz trdnjave — tako daleč, da mu z drugim delom naše vojske lahko preprečimo vrnitev."

"Prav je govoril tvoj ujec."

"Tobe, vojvoda, je prosil, da nam priskočiš na pomoč od severa."

"Izvrstno! Zdaj šele razumem vse dobrine njegovega načrta. Trudopolk je velik vojvoda. Pa povej mi, kdo se razen Trudopolka in mene še udeležiti tega pohoda?"

"Tega ti zdaj še ne vem povedati, vojvoda, ker si ti prvi, do katerega me je poslal ujec. Naročil pa mi je, naj obidem vso Slovenijo gorí do Dunavske in do Blatnega jezera in doli do Save in še preko nje in naj povabim na udeležbo vse slovenske župane. Ko bi se jih priglasilo premalo, naj jih grém še k bratom Hrvaatom doli v Posavje."

"Ne bo ti treba hoditi. Dovolj nas bo, da razderemo ono forojulsko gnezdo in si osvojimo vsa brda, ki se naslanjajo na naše gore."

Vojvoda se je ustavljal na stazi, ki je držala preko velike trate pod krnskim gradiščem. Tu sta stali dve močniji lipi in sredi med njima se je bleščal — knežji kamen. Bil je to zgornji del rimskega stebra, vzeti iz bližnjih razvalin nekdanjega rimljanskega mesta Viruna. Slično stebrovje je lepšalo vojvodov dvorec in več hiš velikega krnskega gradišča.

"Večja in močnejša trdnjava je tvoje gradišče, kakor je Forojulij onkraj Matajurja", je občudoval Olmir stolno mesto karantanskih vojvod; "kadarkoli pridem k vam in se bližim tvojemu mestu, še čudim zidavi te močnejše trdnjave."

"Moji pradedje so se učili zidanja na razvalinah viruskega mesta. Virunum jim je tudi dal večino stavbnega kamnja in ves marmor in vse stebrovje, ki ga vidiš v našem gradišču."

"Da, da," se je zdajci vtaknil v pogovor Žitomisl, ki je bil s spremljevalkami došel vojvodo in Olmira; "spominjam se, da je pravil moj pokojni oče o bolgarskem knezu Alzeku ali Alcocku..."

"Alciok mu je bilo ime," ga je prestregel Olmir.

Torej o Alcioku, ki je dobil pri nas zavetje pred svojimi preganjalci in je vzkliknil, ko je zagledal naše gradišče: "To mesto me že od daleč objemlja. V njem najdemo usmiljenje!"

"Pa odkod je prišel ta Alciok in kdo ga je preganjal?" je vprašala Zelislava.

"Kdo ga je preganjal?" Krščeniki — oni, ki imajo usmiljenje na jeziku, v srcu pa sovraštvo in divjaštvo," je mrko pripomnil vojvoda. Olmir pa je dejal:

"Ujec nam je, ko smo bili še otroci, dostikrat pravil o tem Bolgaru; celo osebno ga je poznal."

"Oh, povej nam, kaj vam je pravil!" je napredila devotka.

(Dalje prihodnjič.)

Ameriški general Mark Clark in člani njegovega štaba so gostje maroškega poglavarja Ela Ayadija.

pojo pevci na grobeh genjlive žalostinke.

Najprej so se vršile cerkvene ceremonije, tem je sledilo petje, potem me je ustavil tu pa tam kak znanec, tako da se je že večerilo, ko sem stopila s pokopališča.

Tedaj pa me potreplje na ramo—Ivan.

"Ali smem malo s teboj?"

"Da, Ivan, prav veselilo me bo."

Šla sva počasi proti moji rojstni vasi, pomenkovaje se to in ono.

Razume se, da je prišla na vrsto tudi Milka. Ni mi zakrival svoje vroče ljubezni do nje, pač pa mi je tožil, da se ona vse premalo meni zanj.

"Kaj praviš," mi je dejal in uprl vame svoje modre oči, "ali me bo čakala?"

"Bodi miren, Ivan, vem, da te bo Milka počakala. Ne omoži se prej, ne!"

"Oj ti si teta njena, lahko govoriš dobro besedo zame pri križu in utrujenost v nogah. V začetku se ni dosti zmenil, toda ker ga je bolelo vedno huje, se je napotil k zdravniku, ki ga je natančno preiskal ter končno dognal, da bo treba operacije."

Ivan je operacijo srečno prestopal. Vendar mu je zdravnik strogo zabijal, naj skrbno pazi, kajti ta bolezen zelo rada vpliva na drob, kar je skušal že pri mnogih slučajih.

Zdravnikove slutnje so se le prekmalu uresničile. Ivan se je nekaj časa počutil res bolje, a kmalu se mu je povrnila prejšnja slabost.

Koliko so si prizadeli skrbni starši, da bi otroci ljubljemu sinu življenje! Klicali so mu zdravnike, lečili ga z vsakovrstnimi zdravili, a zaman! Ivan je hiral in hiral.

V boleznih sem ga večkrat obiskala, ga tožajala, kakor sem vedela. Iz njegovega govorjenja sem spoznala, da trdno upa, da se okreva. Ni čuda! Saj se osemogoli starih, ki je sebi in drugim le še v nadlego, nerad misli na smrt, kaj šele mladenič, ki si slika življenje še vse lepše kakor je v resnici!

Najraje se je pomenkoval o Milki. Kljub svoji boleznijo je vroče ljubil.

"Kako se ti danes zdim?" me vpraša nekoč.

"Ivan, vedno boljši se mi zdiš. Mislim, da boš kmalu zopet čil in zdrav."

"No, to bo Milka gledala, ko po boleznijo zopet stopim pred njo!"

"I seveda, le glej, da ji napraviš kmalu to veselje!"

"Mislim, da okrevam do tedaj, ko pojdem z drugimi fanti na nabor. To bo čez tri mesece."

"Oj, takrat ti pa napravi Milka tak šopek, da ga boš veselil!"

"Če ga bo le hotela?"

"Bodi brez skrbi, Ivan! Imel boš njen šopek, noben drug!"

In veselja so mu zažarele oči. Tako so bili najini pogovori.

Na njegovo željo ga je posetila večkrat tudi Milka, ki je imela za časa boleznijo posebno sočutje do njega. Prinašala mu je sveže šopke rož, se šalila z njim ter se trudila na vse načine, da mu vsaj nekoliko osladi zadnje dneve.

Nekoč mi javi njegova mati vsa prepadena, da je Ivan zelo slab. Odpravila sem se namudoma k njemu, in res, poznalo se mu je že na obrazu, da ni več daleč katastrofa.

Skušal mi je podati roko, a ni več mogel. Prijela sem ga za

roko ter mu je rahlo potisnila pod odelo. Srce se mi je krčilo v bolesti, ko sem zrla ta upali, a še vedno lepi obraz.

"Skoraj dvomim," mi je dejal komaj slišno, "da bi še kedaj odzdravel."

"Ivan dragi, vse je še mogoče!"

"Torej še upaš?"

"Zakaj bi ne upala? Mlad si in vse se lahko obrne na bolje."

Pogledal me je hvaležno s svojimi milnimi očmi, potem pa je trudno zamajal.

Zdelo se mi je, da spi, zato sem hotela tiho oditi.

Bila sem že pri vratih, a še enkrat sem se ozrla nanj v svesti, da ga vidim poslednjikrat.

Kake tri dni pozneje je prišla Milka k meni v vas. Zapletli sva se v najživahniji pogovor, ko prihiti v sobo njen mlajši bratec ter vzklikne v eni sapi:

"Zalokarjev Ivan je umrl!"

Dagiravno sem bila že davno pripravljena na to, vendar sem začutila v srcu neizmerno bolečino. Molče sem se ozrla v Milko, ki se je v tistem hipu sklonila k meni, naslonila glavo na moje ramo in zahtela.

Čutila je predobro, da je z Ivanom nehala biti srce, ki jo je ljubilo bolj kot vse drugo na svetu...

Zopet se je približal dan vseh svetih, in zopet smo obiskali grobove svojih rajnikih.

Ustavila sem se takoj pri vhod, kjer je bil nov, s cveticami porasel grob — Ivanov.

Na lepem kamenitem spomeniku je bila vdolna slika iz njegove najlepše dobe. Ta slika je bila tako živa, da sem si mislila, zdaj pa zdaj bo stegnil roko proti meni ter veselo zaklical:

"Bodi zdrava!"

Toda bila je le slika, lepa, mrtva slika!

Na njegovem grobu so rastle košate krizanteme, ki so obračale svoje cvetove k tlem, kakor bi hotele naznanjati, da tu pod njimi vene telo, ki je cvetelo nekdanj še vse lepše od njih.

Naslonila sem se na spomenik ter se zamislila v pretekle čase...

Da, danes pred letom je bilo...

(Dalje prihodnjič.)

All ste naročeni na dnevnik "Prosveto"? Podpirajte svoj list!

Real Estate
Prodaja posestev

NA PRODAJ je 1 sobna in 6 sobna hiša. Zemljišče—lot—50x164, na 4854 North Hermitage. Odprto ob nedeljah od 12 do 4 P.M.

PRODA SE dvonadstropna, dve stanovanjska lesena hiša. Vredna dvakrat svoje cene. Proda se za Mortgage, da se vredi verbičena. Idealna kupčija. 2518 Lowe Avenue. Tel. Seeley 0604.

POTREBUJEMO
LIKARJA

Skušenega človeka za možko obleko Najvišja plača Stalno delo

The GEORGE METZ
TAILOR SHOP

517 Main St., Evanston, Ill.

Šopek samotarke

Manica Komanova
OVENELI CVET

(Nadaljevanje.)

Izkušnja nas uči, da čim lepša in finejša je cvetlica, tembolj rahločutna je in tem prej jo popari strupena slana. Zdi se mi, da je prav tako s človeškim življenjem. Koliko cvetočih, upa polnih bitij je plen neizprosne smrti, medtem ko staričkavi in bolehati ljudje pokaljujejo leta in leta.

Taka cvetka je bil Zalokarjev Ivan. Njegovemu spominu naj veljajo naslednje vrstice.

Ivan je bil sin posestnika in mizarja. Ko je dovršil ljudske šole, je vstopil v očetovo delavnico ter se vrlo dobro izučil mizarске obrti.

Ze kot otrok je bil čudovito ljubeč. Z leti pa je rasla njegova lepota in v devetnajstem letu je bil tako krasen mladenič, da ga je bilo veselje gledati. Bil je šibke, a precej velike in ravne postave. V obraz je bil podoben bolj cvetočemu dekletu kot mladeniču, kot sneg bela polt, gozna lica, rdeči ustnici, drobni

zobje, vse mu je lepo pristojalo. Najlepše pa so bile njegove oči: iz njih je sijala nepokvarjenost, ki jo zaman iščemo pri večini mladine te starosti.

V svojem dvajsetem letu se je Ivan strastno zaljubil v mojo nečakinjo Milko; toda bil je preboječ in presramežljiv, da bi ji razodel svoje ljubav. Hpdil je v posete k Milkinemu bratu in je bil srečen, ako se je mogel tudi z Milko nekoliko pogovoriti. Milka je bila razumna deklica in je kmalu uganila, da Ivanovi poseti veljajo več njej kakor bratu. Vedela je, da jo mladenič ljubi in obožava. Ko se je nekoč vendarle ojunčil ter jej razodel, kaj čuti zanj, je bila še zdavnaj pripravljena na to. Mirno mu je odgovorila:

"Ivan, mlad si še, stokrat si še premislil!"

"Nikakor ne!" se je rotil Ivan. "Ti si prva in zadnja, ki jo morem ljubiti. Za drugo ni prostora v mojem srcu!"

"Ivan, tako govori vsak mladenič, stori pa drugače."

"Milka, nisem tak kakor so drugi. Ljubezen, ki jo čutim zate, ponemem v grob."

In tako je Ivan še dalje zahajal k Milki.

Milka je bila glede ljubezenskih stvari precej hladna. Rada je sicer občevala z Ivanom, toda prav tako rada je kramljala v vsakim, ki je zahajal v hišo ter i v bratovi družbi kratil dolge zimске večere.

"Pri očetu in pri materi mi je tako prijetno," je dejala večkrat, "in pa saj ni treba, da bi se morale vse pomožiti."

Ta njena hladnost je podnela Ivana še bolj. Vedel je sicer, da bi osrečil najlepšo in najboljšo mladenko v župniji, ako bi ji ponudil roko in srce, toda kaj so ga brigale druge. Gorel je le za Milko, živel le za njo ter bil strastno ljubosumen na vsakega, ki se je skušal le kolikaj njej bližati.

Bilo je o vseh svetih. Nebo je bilo oblačno in redke snežinke so padale na množico, ki se je pravkar vsula iz farne cerkve ter drla na pokopališče, da tamkaj ob ozaljšanih grobovih nekoliko pomoli za rajnke.

Jaz sicer nisem imela še nikogar na pokopališču, ki bi mu bila dolžna okliti grob, vendar sem šla tja za drugimi. Zanimajo me je od nekdanj lepo petje in vedela sem, da na ta dan za-

PILOT SAVED FROM JAPS IN BURMA

STANDING BEFORE THE PLANE which picked him up from behind the Jap lines in Burma, Lieut. Melvin Kimball (left), of Providence, R. I., lights a cigarette for his rescuer, Lieut. Ira M. Samsky, of Little Rock, Ark. Kimball was forced down while en route from India to China. Samsky landed and picked up Kimball while Nipponese airplanes were shooting at his plane. Official Army photo.

Razni mali oglasi

Delo dobe možki

STABLE MAN—Hlapec za parno konje. Pripraven človek ali in žena. Stanovanje z opre. Phone Lincoln 9297.

ČUVAJ—Watchman dobi 814 delo, \$30.00 tedensko. Znanje čitati in pisati angleško. 209 W Jackson st. Room 212.

MOŠKI VOJAŠČINE PRO...
važno delo vojne produkcije
ALUMINIUM-MAGNESIUM

Odpošiljalni oddelček—v živo
Se ne zahteva skušenost

48-urno tedensko delo, min.

APEX SMELTING CO.
2537 W. Taylor Street

PUNCH PRESS OPERATOR
Potrebujemo skušene delavce
100% vojno delo. Moderna tov.
48 ur dela v tednu. Dober
žek. Prinesite seboj državljanski
papir. Vprašajte pri: JAMES
METAL PRODUCTS CO., Inc.,
North Ave.

DEKLETA IN MLADENIČI
stari 16 let ali več, dobe delo v
varni, 6 dni v tednu, plača \$32-
takoaj od začetka. ARROW MARK
CORP., 3001-33 West Grand Ave.

Delo za ženske

ŽENSKES dobe delo v "laundry"
North Side Hospital. Skušni
ni potrebna. Delo 4 ali 8 ur na
—6 dni v tednu. 707 Fullerton
Oglasite se od 9 do 3 P.M. v
nedelje.

ILLINOIS DIVISION
BENDIX
AVIATION
CORP.

505 North Sacramento

POTREBUJE TAKO
DEKLETA
in
ŽENE

za
TOVARNIŠKO
DELO
NOBENE
SKUŠENOSTI
SE NE ZAHTEVA
NAJEMAMO
VSAK DAN

od
PONDELJKA
do
PETKA

od 9 A.M. do 5 P.M.
V SOBOTO
od 9 A.M. do 12. ure

WAITRESSES—
NATAKARICE

za restavrate v Lupu. Stalna
ba. Dobra plača. "Tips" pri
obleka in druge ugodnosti. Pri
ure, po dnevi ali noči. Vsi
dekleta brez skušnje dobe delo
dan v tednu ali ob večerih.

Nadalje potrebujemo
KUHARICE
"PANTHER GIRLS"

Prijavite se pri
TRIANGLE RESTAURANT

57 West Randolph
171 West Madison
225 South Wabash
6 South Clark
194 West Randolph

ŽENSKES za splošno 100% v
tovarniško delo. Moderna tov.
na. Dobra plača; prinesite se
državljsanski papir. Vprašajte
JAMES METAL PRODUCTS CO.
Inc., 2929 North Ave.

VAŽNO INDUSTRIJSKO
TOVARNIŠKO DELO
za ženske brez skušnje,
čistilke, nakladalke in delo
premikajočem pasu.

Najvišja minimum plača, do
prilika za napredek.

CORN PRODUCTS REFINING
CO.

63rd Street and Archer Ave.
ARGO, ILLINOIS
Phone Summit 800—Extension

STAMPS